

DANICA.

CERKVEN ČASOPIS ZA SLOVENSKE POKRAJINE.

II. nedelja v adventu.

Glej, jaz pošljem svojega angelja
pred tvojim obličjem, kateri pri-
pravi tvoj pot pred teboj.
(Matej 11.)

Povestnica nam tekom svojih zgodeb navaja imena velikih ljudi. Nekateri teh so z dobrodejnimi vstanovami osrečavali cela ljudstva; drugi so svojo učenostjo bili luč narodom; zopet so bili taki, ki so bridkim mečem osvojili si mogočnih držav; te nam stavi pred oko, ki so z lepim izgledom vsega svojega delovanja kazali na tisto pot, na kateri ne zaide nikedo, ki na-njo naravna svoje stopinje.

Tem zadnjim bodi prištet mož, ki ga sam naš Izveličar imenuje „več nego proroka,“ (Mat. 11, 9), ker pisano je o njem: „Glej, jaz pošljem svojega angelja pred tvojim obličjem, kateri pripravi tvoj pot pred teboj.“ (Mat. 11, 10.) Ta veliki mož, ki je bil iz Gospodnjih ust hvale deležen kakor nobeden naš umrjočih ljudi.

In ne le eden adventnih evangelijev nam stavi pred oko Ivana Krstitelja, ki krstom na Jordanu ljudstvo pripravlja na prihod Gospodov.

Beseda Jordan, kjer sv. Ivan krščuje, pomenja v našem jeziku „sodba“; tudi sv. Jeronim piše: „Reka Jordan, to je reka sodbe.“

Če nas konec cerkvenega leta kakor tudi njegov začetek, 1. adventno nedeljo, nad vse ostrimi besedami spominja sv. cerkev vesoljne sodbe — bode naj nam pa, dragi, ime reke Jordan — to je „sodba“ — tudi še danes povod, da premislimo vsi skupno in premisli vsak — kakošna sodba se vrši

med Bogom in teboj radi onih grehov, ki si je storil v mislih, v besedah in v dejanju.

Dragi moji! Vtrdi naj nas to današnje premišljevanje v resnobi, katera tako zelo prija adventnemu času, ki naj pripravlja na veseli Božič.

*

Ivič. Bog sodi grehe v mislih.

Zgodi se, da ima svētni kralj služabnika, ki mu je ljub nad vse. Mislimo si pa, da bi bil na enkrat zatožen pred njim, kako da je na skrivnem postal izdajalec kraljeve lastne osebe. Preiskovali bi in res bi dobili pri njem veliko pisem, ki jih je tajno pošiljal do kraljevih sovražnikov in odgovore bi zalotili, ki jih je prejemal. — Kaj ne, sramote bi se zgruditi moral pred kraljem?

Dragi! Ostro ga sodiš tega izdajalca na skrivnem. — A pomisli, kaj ko bi mu bil ti sam enak? Kaj, ko bi tebi vstajale v duši misli polne ošabnosti, nepravčnosti, nečednosti, nezvestobe do stvarnika in do tvojega bližnjega? Kaj, ko bi bilo tvoje notranje kakor neznažna posoda vsakovrstne gnjilobe? Kaj, ko bi tako bilo s teboj pred obličjem vsevišnega Boga?

Glej na sodbi se med Bogom in teboj po besedah sv. Efrema „odprejo strašne bukve, v katerih ne bodo zapisana le dela, nego tudi najskrivneje misli tvojega srca.“ In Bog sam ti grozi po Jeremiju, proroku, ko pravi: „Jaz, Gospod, pregledujem srce in izkušam obisti.“ (Jerem. 17, 10.)

Toliko o sodbi najskivnejih misli tvojega srca.

2gič. Bog sodi grehe storjene z besedo ali z molkom takrat, ko bi bilo govoriti dolžnost.

Z besedo se vtegneš pregrešiti zoper samega sebe; zoper bližnjega; ali zoper Boga. — To isto tudi z molčanjem.

Dragi! Kaj bo s takim tvojim očitnim grehom na sodbi med Bogom in med teboj? — Na to vprašanje ti odgovarja sv. pismo po sv. Mateja izreku: „Pravim vam pa, da za vsako prazno besedo, katero bodo govorili ljudje, bodo dajali odgovor.“ (Mat. 12, 36.) Če bo od vsake prazne, nečimerne besede tako oster odgovor; kaj bo še le s težko butaro tvojega obrekovanja; kaj s kletvijo; kaj z vmazanim govorjenjem? „Kaj bo,“ vpraša sv. Ambrozij, „z nečistimi in sramotnimi pogovori?“

Kako bo pa tudi takrat, če nisi imel besede, da bi bil zavrnil ljudi, ki so pričotebe govorili nebrzdano vse vprek in si bil sokriv, da so se drugi pohujševali? — S tujim grehom slabega govorjenja so kakor z nagnusnim trupom morili duše nepokvarjenih nazočih, odrešenih dragoceno krvijo božjega Sinu; in ti nisi hotel ali si nisi upal govoriti besede njim v svarilo; bil si kakor mutast pes, ki ne zalaja nad tatovom. — Kako, da se nisi, če ti ni bila moč besede, vsaj hitro odtegnil zbirališčem hudobnih pomneč narodovega pravila: „Po hudi tovarišiji rada glava boli.“

Toliko o sodbi glede slabega govorjenja ali molčanja, kadar je bilo treba govoriti.

3jič. Bog sodi grehe v dejanju.

Pred sodečega Boga pridejo za tvojimi mislimi in besedami tudi tvoja dejanja.

Stari so imeli navado, da so naredili za srečno končane dneve bele znake; za nesrečne pa so napravili črne. Ta znamenja so se shranjevala v skrinjici za vsacega uda rodbine posebej. — Po smrti so odprli prijatelji skrinjico. In če se je naštel več belih znamenj od črnih, sodili so, da ta umrli mora srečen biti onostran groba. Ko

bi bilo pa več črnih od belih, mislilo se je o njem uprav nasprotno.

Dragi! Tako bode tudi s teboj. Takrat bode tako, ko ostri sodnik odpre notranjost tvoje vesti. — Takrat se pokažejo tvoja dobra dela in tvoje slabo dejanje od prvih let do pričujočega trenutka. Kako se tisto uro razveselš svojih blagih činov. A kako te pa tudi vžaloste tvoje napake, ki se razpozvrste pred tvojim duhom. Vse sramotilne okoliščine tvojih dejanj — kedaj; kje; kako? Katero leto; kateri dan; katero uro? Vse jasno postane. — Vse morda v tvoj prid storjeno bolj iz nevednosti nego iz slabe volje; ali pa — kar dobri Bog varuj — popolnoma zoper natančno izrečeno opominjevanje vseh teh, ki jim je skrbeti bilo za tvoj blagor in so tudi vestno vršili to svojo dolžnost?

Toliko, dragi, o sodbi tvojih dejanj.

* * *

Tem ali podobnim načinom se izvrši sodba o človeških mislih, besedah in dejanjih.

Revež — ko bi se raznim zastavljenim vprašanjem vršil takrat odlok zoper tebe.

Sicer tako milostivi sodnik, ki te nosi kakor po orlovih perutih nad toliko nevarnimi črmi tvojega življenja — ta sicer tako milostivi sodnik ne bo hotel takrat poznati usmiljenja in tvoj ljubi desni angelj varuh — tudi ta te več zagovarjati mogel ne bo.

In, dragi, vprašaš me za pomoč. Če ti je mogoča to silno uro kaka pomoč?

Da! Vsega tega tvojega strahu ti takrat treba ne bo, če se potrudiš koj sedaj, da postanejo vse tvoje misli, vse tvoje besede in vsa tvoja dejanja taka, kakor bi ti bilo jutri ali že danes umreti in se postaviti na sodbo pred večnega sodnika.

Podaj se to adventno dobo do Ivana Krstitelja ob reko Jordan — reko „sodbe“ — in ostro presočaj samega sebe. — Po taki tvoji sodbi ti postane ravna tvoja pot in vesela bo tvoja pot do še veselejega prihodnjega Kristovega prerodenja v tvoji duši — kar dal mili Bog. Amen.

Čez leto in dan.

(Potopisne črtice iz slovenske domovine).

„Na vse te reči se ozira
omamljeno moje oko.“

(Pesnik in skladatelj župnik
Luka Dolinar.)

(Dalje.)

Zgodovina o sv. Gori je za nas Slovence preveč zanimiva, da bi ne govorili nekoliko bolj na drobno o njej. Posežem naj pri tem nazaj v l. 1541., t. j. v čas cerkvenega zidanja. Takrat so zidarji pri tem delu našli v zemlji marmeljnasto ploščo. Ob njenem robu je bilo izdobljeno z glagolskimi črkami angelevo češčenje: na sredi plošče pa so bila razna znamenja. Kos te plošče visi še sedaj na evangeljski strani altolja sv. Josipa. Da mi bilo to znano v dan moje navzočnosti na sv. Gori, gotovo si bil ogledal to stvarico.

12. oktobra 1544. l. se je vršilo posvečevanje cerkve. Posvetitelj je bil škof dr. Egidij Falsetta, namestnik Oglejskega patrijarha Marina kard. Grimanija. Imenovani patrijarh je ob tej priliki podaril za veliki altar sliko Marijino, katera ga zaljša še dandanes. Do l. 1565. je oskrbovala duhovska opravila na sv. Gori Solkanska duhovščina. To leto pa je nadvojvoda Karol kakor vladar goriške grofije izročil ta posel v skrb oo. frančiškanom.

L. 1574. so si pozidali imenovani redovniki mal samostan nasproti glavnemu cerkvenemu vhodu. — Od l. 1623. do l. 1627. so sozidali oo. frančiškani na severo-zahodni strani cerkve nov samostan, ki se sedaj rabi menda kakor gostilna. — L. 1672. v dan 12. decembra je imenoval cesar Leopold I. s posebnim odlokom sv. Goro za svet kraj, kjer ne sme nihče prodajati brez dovoljenja oo. frančiškanov. — Od l. 1711.—1717. je zidal gvardijan o. Romuald Sitar nov samostan na južni strani cerkve, ki je obnovljen odločen temu namenu zopet naše dni. To poslopje se je rabilo od časa, ko je bil odpravljen samostan, za prenočišče romarjev. Iz lastne izkušnje vem, da so bili romarji v tem poslopiju ponoči strogo ločeni po spolih. Niti najožji svoji in sorodniki niso smeli prenočevati v eni in isti sobi. — L. 1717. v dan 6. junija je bila podoba Matere božje Svetogorske v Gorici na glavnem trgu »Travniku« slovesno kronana vpričo neštevilnih trum ljudstva iz vseh

stanov. Kronal jo je isterski škof Jurij Marrotti, katerega je bil v to določil papežev nuncij na Dunajskem cesarskem dvoru. Leta slovesnost je bila oznanjena z lep po vsej Avstriji. Papež Klement XI. je podelil popoln odpustek vsem, ki so na dan kronanja ali v osmini obiskali svetogorsko cerkev in prejeli sv. zakramente. V vsi osmini je bilo obhajancev 132 tisoč. — L. 1632. je potrdil cesar Karol VI. oče preslavne cesarice Marije Terezije, oni privilegij, katerega je dal oo. frančiškanom cesar Leopold I. dne 12. decembra 1672. (Glej zgoraj.) — L. 1732. v dan 2. maja je zopet potrdil cesar Karol VI. še enkrat vse privilegije oo. frančiškanom na sv. Gori. — L. 1739. je podelil papež Klement XII. vsem vernikom enkrat na leto popoln odpustek, ako obiščejo svetogorsko cerkev katerikoli dan v letu, prejmejo ob tej priložnosti sv. zakramente in molijo po namenu sv. cerkve. — L. 1764. so v dan 28. oktobra pisali oo. frančiškani goriški vladi pismo. V njem pravijo med drugim, da je v samostanu na sv. Gori 40 redovnikov. To je bila brž ko ne zlata doba svetogorskega frančiškanskega samostana: a temu solneč je sledila, žal! tema, kakoršno ima — da se tako izrazimo: najtamnejša ponoč ob času mlaja. L. 1786. v dan 28. januarja je namreč zatrla vlada Marijino božjo pot na sv. Gori. Cerkev in samostan so razkrili in altolje prodali. Veliki altar je kupil župnik iz Kanala za Marijecoeljsko cerkev nad Kanalom. Milostno podobo Matere božje so prenesli v Solkansko župno cerkev, oo. frančiškani svetogorski pa so se preselili v samostan sv. Antona v Gorici, v katerem so stanovali poprej že izgnani oo. minoriti. To se je dogodilo za časa cesarja Josipa II. ki je vladal od l. 1780.—1790. Avstrijski vladarji so bili od nekedaj goreči katoliki, bogoljubni, sploh zavzeti za vse dobro. A cesar Josip je moral imeti okoli sebe jako slabe svetovalce, katere je preveč poslušal. Toda naposled je spoznal, da so ga speljali na napačna pota. Tu le en dokaz. Z mnogimi drugimi božjepotnimi svetišči je delilo tudi sloveče Marijino Celje na Zgornjem Štajarskem enako osodo.

Viši učitelj Josip Levičnik.

(Dalje prihodnjic.)

Kronika mesta Črnomlja in njega župe.

(Dalje.)

1377. l. je bil Črnomelj še trg, kakor tudi sosednja Metlika in sicer v lasti grofa Štefana pl. »Veglia in Modruš«,¹⁾ med tem ko je bilo sosednje mesto Rudolfovo že 12 let prej (7. aprila 1365.) povzdignjeno v vrsto mest.

1379. Ivan župnik v Rogateu se je odpovedal cerkvi sv. Petra v Črnomlju s podružnicami sv. Martina, M. D. v Awa, Sv. Štefana in Sv. Križa. Priče: Konrad, opat stiški; dominikani in minoriti v Ptujju in Konrad župnik prav tam.

1383. 13. februarja je imenoval oglejski očak Filip žl. Alencen, škof sabrski, brata Alberta Schwanberškega, duhovnika n. reda v solnograški škofiji župnikom pri sv. Petru v Črnomlju, ker se je brat Mihael z dovoljenjem komturja Henrika v Metliki župi odpovedal in je deželni komtur avstrijski Wernher Ubesheinski mu prezentoval Alberta.

1388. Martin, sin Miheca, prodal Martinu in njegovemu sinu Juriju svojo hišo v Črnomlju in njivo na hribu tik njive komturja Alberta za 3 marke. Priče: Tiebolt Črnomaljski in Ivan Mehovski (Meichauer).

1390. 6. februarja prodal Ivan žl. Rymmel Juriju, Martinovemu sinu, imenovanemu Vrhovščak in njegovi soprogi dvor na hribu zunaj Črnomlja in vinograd »auf dem Tiefenthaler Berg« za 24 mark beneških šilingov. — Priče: Ivan, župan žl. Tiefenthal in gornik; Ivan Radovan, Pavel Persetič meščana v Črnomlju in Ozbald, tamošnji sodec.

1393. 25. julija prodal Ivan Mehovski, sin Wüllinga, in njegova soproga Katarina Albertu črnomaljskemu župniku kmetijo v Tiefenthalu za 12 mark beneškega denarja. Denar se pri cerkvi naloži kakor vstanova za Wintherja Gutteneckerja. Priča: Diebold Črnomaljski.

1398. 17. aprila imenoval in potrdil očak Anton duhovnika n. reda Ivana, katerega mu je bil deželni komtur Walrab Svibenski po smrti Alberta Schwanberškega prezentoval za župnika v Črnomlju; župniku v Šmihelju pri Krki. Ropertu Mindorferju pa je ukazal, naj

ga vmesi. Že 20. marec 1398. je očak duhovniku v Črnomlju Nikolaju Kostanjeviškemu naročil, naj običajni razpis župe nabije na vrata cerkve sv. Petra.

1402. 25. maja prodal Gerhard Donersberški Ivanu, župniku v Črnomlju in njegovim naslednikom, neobdelano kmetijo v Dragatušu za 5½ marke beneškega denarja.

1406. 24. avgusta zastavil Martel »der Fenkenberger« bratu Nikolaju, črnomaljskemu župniku, dve kmetiji v semiški župi za 50 cekinov. Priči: »Henslin« sin rajnika Wüllinga, Mehovskega in Jurij Mindorffer.

1407. 7. junija je imenoval oglejski očak Anton duhovnika n. reda Ivana iz vireburške škofije, katerega mu je bil prezentoval po smrti župnika Nikolaja deželni komtur Peter Lynneger, za župnika v Črnomlju. Župniku v Toplicah Juriju ukazal, naj ga vmesi.²⁾

1407. To leto je bil Črnomelj povzdignjen v vrsto mest ter so se mu podelile mestne pravice. Črnomelj je zadobil mestne pravice ob enem z Metliko. To nam potrjuje dejstvo, da so poslali metliški mestni očetje črnomaljskemu starejšinstvu leta 1457. dne 27. avgusta pismo, v katerem potrjuje mestno svetovalstvo, da je Črnomelj imel od starih časov z Metliko enake pravice: podeljene od goriških grofov in avstrijskih vojvod.³⁾ Metlika se prvič imenuje mesto v listini 1. februarja 1407., s katero listino je oprostil vojvoda Albreht metliške meščane, vojake in viteze davka in vseh bremen, katere jim je nalagala država.⁴⁾ Dokler se iz popolno zanesljivega vira ne izve drugo vstanovno leto mesta Črnomlja, naj bo zanj 1407. rojstno leto, kakor ne moremo za Metliko zaslediti drugega nego tega, v katero spada imenovana listina. Črnomelj in Metlika sta imela dovolj bremen ne glede na ona, katere jim je nalagala država. Turki niso bivali več daleč tam ob Črnem Morju, trkati so jeli na vrata osrednje Evrope same. Slovenski jug je že vstrepetal val pred bližajočo se turško viхро.

¹⁾ Izvestja M. D. VI. 225—227.

²⁾ Dimitz G. K. I. 313.

³⁾ Dimitz G. K. I. 256.

⁴⁾ Dimitz G. K. I. 239.

To je nagnilo vladajočega kneza, da je ukazal trg Črnomelj obdati z močnim obzidjem, nastanil je v njem vojake in viteze, trgu pa je podelil mestne pravice. Pri vstanovitvi mesta (1407) so pač komaj mislili, pa bodo tako kmalu rabili mesio kakor močno trdujavo in močan branik proti turškemu barbarstvu, ki se je s tako naglico pomikalo proti zapadu. 9. oktobra 1408. so stali Turki prvič pred mestom Črnomeljem.¹⁾ Napadli so bili to leto prvič Metliko in ob enem Črnomelj. Sploh so v času turške sile napadi na prvo mesto veljali tudi njega sosedu. Venderga niso nikedar obvladali, kakor se je to zgodilo večkrat Metliki. Po naravi vtrjeno, obdano z skrbno zastraženim obzidjem je bilo Turku nedostopno. Toliko več pa je pred njim pretrpela župa in župljani, nad katerimi so stresali jezo radi nepremagljivega mesta. Leta napadov so pač znana, a podrobnosti nič. Zabeleženega so imeli veliko očetje frančiškani, ki so pribegli iz Metlike l. 1469. v Rudolfovo; zapisanega gotovo veliko v mestu samem, a tu kakor tam je vničil važne, pa tudi žalne spominje požar. Zadovoljiti se moramo s tem, kar je nam ostalo iz te žalostne dobe, namreč napadna leta.

Prvemu napadu l. 1408. 9. oktobra je sledil drugi l. 1411. O tem razdejanju poroča oskrbnik posestev n. reda na velikega mojstra. V tem poročilu pravi, da je že škoda, katero je trpel red v črnomaljski župi nenadomestljiva in da ga zamore vzdržati le takojšna in izdatna podpora.²⁾ To leto je bila namreč dozorela v glavi velikega mojstra Albrehta misel, da odpade od reda na protestantizem. Imel je zagotovljeno, da prejme redovo državo od poljskega kralja v last. A prej je hotel pograbit še ves redov denar vseh evropskih balij. Deželni komturi so na njegovo povelje pozvali vse avstrijske komture, na dan 8. septembra 1411. v dunajsko Novo Mesto. Avstrijska balija se je ob tej priliki celokupno uprla dovolitvi od mojstra namišljenega in zahtevanega posojila, češ, njeno denarno in pre-

moženjsko stanje je skrajno neugodno. Da to svojo trditev dokaže, predložila je med drugimi tudi zahteve posameznih komend na vodstvo avstrijske balije, med njimi tudi ono črnomaljske komende, katere komendator pravi, da zahteva od avstrijske balije podporo, da popravi hišo v Metliki in škodo v črnomaljski župi, katero so Turki posebno prizadeli, tako, da se posest nemškega reda ne more vzdržati brez takojšnje podpore.

Temu napadnemu letu slede še: 1469; 1470. od Vinice sem; 1471; 1474; 1475; 1477; 1491; 1511; 1522; 1523. O tem slednjem napadnem letu in prizadeti škodi spričuje deželni komtur nem. reda v pismih, pisanih l. 1523. in 1524. Med drugim pravi: V Beli Krajini bo Turek kmalu vse posekal ali odpeljal v sužnost. Svoja posestva bi rad poprodal za polovično ceno, a zanj nihče ne mara; pa je tudi prepovedano pošiljati ali odpeljati denar iz osirotele dežele.³⁾ Slede napadna leta: 1527; 1529; 1543; 1547; 1559; 1575; 1578. S tem zadnjim letom so pojenjali veliki napadi turške sile. Vstanovljena vojaška granica in oni silni poraz pod Siskom je donesel oddiha po neprestanih napadih vtrujenim in onemoglim Belekranjem.⁴⁾

1524. 8. septembra je prodal Friderik Semenič, župnik na Vinici in njegova brata Albert in Gregor polovico vinograda Vinomer imenovanega pri Braslawsdorfu z vradom in desetino vred; potem dve kmetiji prav tam — vse v metliški župniji — duhovniku n. reda Petru, župniku v Črnomlju, za 120 mark furlanskega denarja. — Priče: Hans Hohenborter, glavar v Metliki; Ivan Vaizzt, gradnik v Mehovem, Henrik in Ivan Črnomaljska.⁵⁾

1432. 7. januarija prodal Erazem Lueger (Jamski) Petru, župniku v Črnomlju, tri dele svoje desetine v imenovanem auf der Brücke bei Rosseck v šmiheljski župi za 50 funtov vinarjev.⁶⁾

¹⁾ Valvazor XI. 389. XV. 329. Mitth. d. M. f. K. XVI. 17 i. dr.

²⁾ Matth. des M. f. K. XVI. 181.

³⁾ Mitth. d. h. V. f. K. 1863. 36.

⁴⁾ Napadna leta po Mitth. d. M. f. K. I. XVI. 181.

⁵⁾ Izvestja VI. 227.

⁶⁾ Izvestja istotam.

1441. se je omožila Barbara Črnomaljska z znanim plemičem Erazmom Predjamskim, ki pa je umrla brez otrok nekaj let pred ono nezgodo, ki je z njim vred končala l. 1485. rod Predjamskih gospodov na Notranjskem. Zgodila se je v Predjamskem gradu, male dve uri od Postojne v strani proti Nanosu. Ta grad še danes lahko vidiš, kakor orlovo gnezdo tiči v votlini orjaškega skalovja — znan z imenom »Predjamski grad«. ¹⁾

1442. je bila zastavljena postojinska graščina Juriju Črnomaljskemu. Za koliko časa, ni znano. 1489. se nahaja ondi drugi gospod in sicer Gašper Ravbar. ²⁾

1456. 15. junija prodal Peter Bartočič črn. meščan Lovrencu Leusehner-ju duhovniku n. reda in župniku v Črnomlju njivo Drago imenovano. ³⁾

1462. 4. decembra sta se vdeležila Jurij in Gašper Črnomaljski osvoboditve cesarja Friderika IV. iz rok upornikov, oblegajočih Dunaj. Oba viteza sta v zahvalo za to vslugo postala v drugi polovici l. 1463. dedna točaja za se in za svoje naslednike. ⁴⁾

1466. 16. novembra prodal Peter Vrhovec svoj dvor pri Črnomlju »am Püchel«, duhovniku n. reda Bolfenku Hanu, komturju v Metliki in župniku v Črnomlju za 20 cekinov. — Priče Hans Segrer, sodec v Črnomlju in Vrban, sluga gospoda Gašperja Črnomaljskega. Vid Glažar, Martin Štih, Ivan Sluga, Gregor Tešina, Miha Osjela, vsi meščani v Črnomlju.

1466. 13. decembra prepustil Gašper Leintasch Konradu Höltzel-u, komturju v Ljubljani in Bolfenku Hanu, komturju v Metliki in župniku v Črnomlju dva mlina na Kolpi in 4 kmetije na Radabišu, za kar sta mu dala imenovana 5 kmetij v Dolu, župe šmarske. ⁵⁾

1467. sta začela Jurij in Gašper, brata iz Črnomlja, in Andrej Hohenwart, glavar met-

liški, poleg Gradaca zidati samostan, da bi vanj naselili iz Bosne v Belo Krajino pribegle frančiškane. Huditurški navali, ki so pregnali dve leti za tem (1469.) te redovnike za vedno iz te krajine, so ovrla in podrli začetno delo in je vničili l. 1469. Na ta njih blagi namen spominja le še ime, ki ga nosi tamošnja podružnica podzemeljske župnije: »Žalostna M. B. v Kloštru.« ⁶⁾ Franciškani so siresili življenje v trdnem metliškem gradu, kjer jih je rade volje sprejel glavar Andrej Hohenwart. Koj poprestanivihrisosiiskalionostran Gorjancev varnejšega mesta in si izbralitedaj dovolj močno Novo Mesto. Novomeščani, pri katerih so doslej opravljali dušno pastirstvo mirnopeški duhovniki, kar jim je bilo gotovo že presedalo, so frančiškane, proseče naj jih sprejmo v svoje ozidje, sprejeli z velikim veseljem. Odkazala se jim je cerkvice sv. Lenarta; lotili so se dela in ga dovršili tekom dveh let.

To izpričuje še danes napis nad samostansko porto z letnico 1472. Za zidanje potrebni denarin za nakup zemljiščapotrebnovsotojedarovalaElizabeta Snopčan-ova, vdova hrvaškega bogataša Jana Snopčana, rojena iz tedaj slovečerođovine črnomaljskih gospodov. ⁷⁾ To zidanje iz l. 1472. je ohranjeno še danes; to je namreč oni četvero-kotnik, v čegar središču se nahaja samostanski vodnjak, izkopan isti čas, ko so gradili samostan. Belokranjskim, pozneje novomeškim frančiškanom je tedaj zidala samostan Črnomaljska, ki je poleg še obstoječega rodnega gradu v Črnomlju znamenit spomenik na izumrlo rodovino Črnomaljskih gospodov.

1483. petek po sv. Juriju je Friderik Lamberg ml. »zu Sauenstein« vstanovil v ljubljanski stolnici beneficij sv. An-

¹⁾ Valvazor IV. 529. Primeri povest »Erazem Predjamski« v založbi Ivana Giontinija v Ljubljani.

²⁾ Valvazor X. 7.

³⁾ Izvestja VI. 227.

⁴⁾ Archiv f. K. ö. Gesch. X. 405.

⁵⁾ Izvestja VI. 228.

⁶⁾ Valvazor XI. 603—604.

⁷⁾ Vrhovec Zg. N. M. 37, 38.

dreja, V ustanovni listini je za pričo naveden Gašper Črnomaljski.¹⁾

1487. je bil ustanovljen v Črnomlju beneficij sv. Duha, oziroma beneficij v cerkvi sv. Duha. Cerkve sv. Duha je torej tudi stara. Svoj čas je moralo biti krog nje pokopališče, o katerem ni več sledu. Pač pa spominja nanj znamenje, ki živi v ljustvu in ki zove ta prostor krog cerkve »na britofu«. Spominja dalje na to dejstvo nagrobni spomenik, vzdignjen pod korom na moški strani z besedilom:

Hie ligt begrobbe der edl vnd vest Herr Hans Schivkovich R. K. M. Veldschreibr zv Turn an der Mresniza belihor den 9. Jyly 1626. verschieden dem Gott ein. frelich Auferstehung verleichen welle.

Beneficijat je stanoval v posebni hiši in sicer na št. 92, katera pa je bila že davno porušena; le stavbeni prostor je pripadal cerkvi in se je l. 1866. prodal za 48 fl. Ustanovne listine beneficija ni ohranjenega v originalu; hrani se v doslovnem prepisu v repertoriju iz 18. veka, ki je dobiti v arhivu n. reda na Dunaju in se glasi:

Anno 1487. Stiftbrief Dorotheen Hörmann, Blasels Wittib über ein Haus zu Tschernembl mit zwei Gärten und etlichen Hofstätten, 10 Hufen in den Dorff Seibinitsch, ein Theil Weinzehend zu Teutschenthal und eine Hufe zu Tsehernembl gelegen, zu Unterhaltung eines Kaplans und Lesung drey Messen, 2 hievon in der h. Geist Kapellen.

(Dalje prih.)

..*

Iz domovine.

Viši učitelj g. Josip Levičnik. Iz **Železnikov**, 16. novembra 1905. Danes smo tukaj obhajali slovesnost, kakoršne še ni bilo v Železnikih. Ta dan je bil slovesno odlikovan naš vpokojeni viši učitelj g. Josip Levičnik s križem »Pro ecclesia et pontifice — za cerkev in za papeža«. — Ob 3/4 10 so vabili župni zvonovi na božjo službo. Ob 10. uri je pristopil veleč. g. svetnik, starološki dekan Fran Kummer k altarju našega župnega priprošnjika sv. Antona ter opravil slovesno

sv. mašo, pri kateri mu je stregel domači župnik g. Anton Korbič. Po sv. maši je bila zahvalna pesem. Ob 11. uri je prišel g. slavljenec v spremstvu g. dekana in svojega domačega župnika v župnišče, kjer so bili zbrani nekateri njegovi bližnji sorodniki, med njimi slavljenčev nečak, preblag. g. dež. sod. predsednik Albert Levičnik. Od domačinov razum g. župana Frana Košmelja tudi blag. g. Anton Globočnik.

Po prebrani diplomi sv. očeta papeža Pija X. in po lepem, jako laskavem nagovoru je g. dekan odvil križec in ga pripel na prsi velezaslužnemu možu. Mož krščanski, mož stare slovenske korenine je g. Josip Levičnik. Mož je vdan pres. cesarju, vdan sv. cerkvi, pravi stari in delalni ud slovenske domovine.

Ni krenil od svojega slovensko-katoliškega prepričanja tudi v najhujših viharjih ne. Zato pa danes 79 letnemu starčku častitamo iz sreča na dvojnem odlikovanju, ki dičite njegove prsi.

Naš slavljenec je namreč l. 1883. od presv. cesarja prejel srebrni križec s krono in sedaj pa od sv. očeta papeža Pija X zgoraj imenovani častni znak.

Pač nas veseli, da čislajo najvišje oblasti moža, ki je toliko delal in še dela za cerkev in narod. Če se ozira g. Levičnik na leta preteklosti, vidi za seboj le samo delo in delo. V dokaz naši trditvi naslednje:

Slavljenec se je porodil v Železnikih l. 1826., 6. aprilja. Poučevati je pričel 1856 l. Mehčal je mlade glavice in vlival raznovrstne blage uke v otroška sreča do leta 1903; torej celih 47 let. Bil je zadnje leto starosta med kranjskimi učitelji. Od leta 1843. do danes je organist; torej vže 62 let. Pozna se mu, da je Riharjev učenec, ker le prerad pritisne tipke še sedaj po Vodnikovih »okrogle sem pel.« Od l. 1870. je načelnik kraj. šol. svetu in občinski odbornik je od leta 1860. A bil je tudi štiri županjske dobe za župana v Železnikih. — Kako je posloval slavljenec, vedo vsi prebivalci Železnikov. Odgojil je dva rodova, a vsi pričajo, da je delal in storil vsakemu le dobro. Proslavnik se lahko z zadovoljstvom ozira nazaj. Bila so dolga leta in težavna; a premagal je vse in na mnogih krajih vidi sladak sad svojega naporovanja.

¹⁾ Valvazor XI. 688.

Bil je sotrudnik »Novicam« nad 50 let in danes je še dopisnik »Danici«. Piše rad in veliko še danes, akopram ga stane pisarjenje veliko truda. A pravi pa: »Telesno sem zdrav, noge imam še prav lahke, le oči me mučijo.« A vendar pisari. — Blagorodni gospod! Prepričani bodite, da nimate sovražnika med poštenim Slovenstvom. Iz dna srca Vam častitamo na Vašem dvojnem častnem stalu: pri svetnem vladarju in pri vladarju Kristove cerkve: »Bog Vas živi in ohrani zdravega in delalnega med nami še mnogo ter mnogo let!«*)

Župnik Fran Hoenigman.

Zrnje.

Prizor iz cerkve sv. Izidorja v Madridu.

Nekaj časa sem prihaja gotov dan v letu vsa družina v cerkev sv. Izidorju v Madridu. Spremlja jo služabnik, noseč v roki dežnik, okrašen z zlatom in dragimi kameni. V cerkvi pokleknejo vsi pred Marijin altar in se zatopijo v gorečo molitev. Služabnik razprostre nad njimi dežnik. Na to zopet odidejo. Marsikdo bi bil radoveden, odkod je ta navada. Poslušajte!

Ob hudih nemirih v Madridu je razdivjana druhal napadla poletno palačo kraljevi hiši zelo vdanega plemenitaša. V palači je bila takrat le domača hči — vdova, in služabništvo. Ko so opazili, da se vali razjarjena množica proti vili, hoteli so se hitro zavarovati. A predno so mogli pozapreti vhode, vdrli so nekateri že noter. Uboga hči je vsa

*) »Danica« je že zasebnim potem izrekla svoja voščila — tu prilično je imenom svojih čč. bralcev zapisuje še na očitno. Tudi »Daničina« steza Vas je, č. g. slavljenc, vodila do Rima, do središča cerkve in do papeža! Zato Vam želi »Danica«, da bi Vas do skrajne meje naših dni zveseljevala odlika »Pro ecclesia et pontifice — za cerkev in za papeža.«

Vrednik.

prestrašena tekala od sobe do sobe, da ne bi prišla v roke surovežem. A vedno so ji bili za petami. Dospela je v zadnjo sobo, priporočila se Mariji in pričakovala, kaj bo. Pa, o groza, že so bili v sosednji sobi. Vsa iz sebe je odprla okno, pripravljena se raje spustiti v globočino, in umreti, nego izgubiti svojo čast. Kar zagleda v kotu star dežnik, zagradi ga in skoči na okno. Ravno so bili preganjalci vlomili vrata in prvi se je zagnal proti njej. V tistem trenutku se je tudi ona vrgla v globočino z dežnikom v roki, priporočivši se Mariji. Suroveži so kakor okameneli stali pri oknu in gledali za svojim pleonom. Prepričani so bili, da se mora razleteti na kosce. Toda velika zmeta! Dežnik, ki ga je imela v roki, se je v zraku odprl in ona je priplavala v njem nepoškodovana na tla. Zbežala je na prosto in se skrila pri nekem kmetu. Preganjanci so videli v tej rešitvi nekaj čudežnega, zato so se bali jo še nadalje zasledovati. Deklica ni nikomur drugemu pripisavala rešitve, nego Mariji. V zahvalo je obljubila, da hoče na vsako obletnico obiskati cerkev sv. Izidorja in se zahvaliti Mariji. Tudi dežnik, orodje rešitve, je obljubila nositi v cerkev. Dala ga je zato bogato okrasiti. Zdaj je že stara gospa, in vedno zvesto izpolnjuje svojo obljubo. Ganljivo je videti, kako kleči ob Marijinem oltarju stara ženica in okrog ter okrog nje že odrasli sinovi in hčere, vnuki in vnukinje. F. H. B.

Prošnja.

Kakor ponavlja je, Vas tudi danes vabimo: Ne pozabite »Daničinih« zastankov.

Vrednik.

»Danica« izhaja vsak petek na celi poli in velja po pošti za vse leto 6 kron, za pol leta 3 krone, za četrto leta 1 krono 50 vin. Zunaj Avstrije velja za vse leto 7 kron; za Ameriko 9 kron. Ako bi bil petek praznik, izide »Danica« dan poprej. V Ljubljani se dobivajo posamezne številke po 10 vinarjev v Lovro Blaznik-ovi trgovini na Starem trgu in v Ivan Pichlerjeve tabakarni na Kongresnem trgu.

Odgovorni vrednik, lastnik in zalagatelj Tomo Zupan.

Tisk Dragotin Hribar-ja v Ljubljani